

Ivo Svetina

Votlina

Rojstvo Ideje

1.

S pozornostjo, s katero pes opazuje vrabce,
modrec zasleduje predmete in tik za njimi
pojave, ki vodijo ga k pojmom,
da jih v dialogu z mladim ljubimcem
razstavi na predmet in njegovo senco,
na žalost in solze, na vojno in žalovanje.

So modri in zaljubljeni, prvi poimenujejo,
kar dotlej bilo je brez imena in zato nebivajoče,
drugi se na prvi pogled zaljubijo v nepoznano,
brezimno, ker lepo je, zaradi česar njihova duša
kloni pred (lepim) videzom in tako zaljubljeni
postanejo predmet, ki se ga polastijo modri
in jih – tik preden končajo učeno razpravo –
naženejo v votlino, kjer bodo postali sence
Ideje o večni ljubezni, ki ljudi povzdiguje med Nesmrtni.

2.

Kdo je te nesrečnike privezal, priklenil,
otroke in ženske in moške, da so mirovali,
tisočletja, v votlini, prispodoba trpljenja rodu.
ki spočeli so ga bogovi, a jih zapustili,
da smo pankrti, nadarjeni, lepi, močni,
gladke polti in kodrastih las ... vse imajo
kar bogovi so nam hoteli odtegniti,
kar hoteli so obdržati zase, za svoje debele
konkubine, namesto atletskih otrok,
ki že v raju vadili smo osnovne veščine:
kako ubiti brata, kako spati z materjo,
kako očeta pribiti na križ.

Kdo jim je z grobo vrvjo privezal glave h kolom,
da se niso mogli premakniti in se jim je telo
začelo sušiti, mišice atrofirati, oči počasi lesti nazaj
v lobanjo, v blagodejno temo, kjer ni ne svetlobe
ne senc, je le tema in bližina neobstajanja.

Tam se bodo odpočili, nesrečniki,
ki jih je zaljubljenec v modrost –
deške in ne dekliške postave –
uzrl kot prispodobo za vse, kar razložiti bo moral,
če hotel bo premagati nevednost, vedeževanje in vraževernost.

3.

V sedmi knjigi berem o jamskem bivališču,
ki je mučilnici vseh tam trpečih, saj votlina
odprta je za svetlobo, vendar nesrečniki,
ki modrec jih je obsodil na večno trpljenje –
bil je pač Grk, ki domače so mu bile te reči –
navkljub velikemu vhodu njihova muka
ni bila nič manjša, saj od otroštva,
ki ni poznalo dobrodejnosti materinstva,
vezi so se jim vse bolj zategovale krog bledih udov,
okoli vratov, da kri je komajda še dosegla oči
in jih napojila, da so gledale v nepremično temo.

Le predse strmijo, tisočletja, ker misel mora razbrati
njihovo nepremičnost, obsojenost na votlino,
ki nikakor ni prispodoba maternice, saj tam je le hlad,
vlaga, s stropa kaplja voda in polni jezerca,
vendar ta nočejo pogasiti žeje sedečih, trpečih!

Strmijo predse, vse bolj, saj na steni, gladki, ledeni,
nedolžni, še nihče se ni odtisnil,
ne ogenj, ne kri, ne kremplji jamskega medveda.
Trpeli so, ker glav niso mogli zaobriniti,
ker vrv šla jim je skozi ušesa in nos,
podoča zamorcev, ki poldrugotisočletje kasneje
vzhodnik gnal jih je bil prek oceana v sužnost.

4.

Luč ognja s stoterimi kačami biča
blede obraze, žareča, da samo s kriki
se lahko branijo, trpeči, otroci in matere
z uvelimi prsmi, h katerim se ne morejo
pritisniti, tolažbe potrebni.

Za njihovimi hrbti razgrajajo razvratni titani,
ki v igri mečejo žareče krogle v votlino
in čakajo na odmev krikov in hlipanje ubogih.
Zakaj trpinčiti užete? si marsikdo bi zastavil
vprašanje, a nikogar ni bilo, saj votlina izbrana je bila
v pustinji, nenaseljeni, prazni, votli.

Nekod mora biti pot navzgor, pomislil je prenekateri
zvezanih, mučenih z mislijo modreca, ki postajal je
filozof ... pot, po kateri bi lahko zapustili votlino,
ko vrvi razpadle bi in bi se rane zacelile,
le oči bi krvavele od zlatih igel, kot dež padajočih
navzdol, noter, k njim, potopljenim v temo trpljenja.

5.

Le kdo jih straši z lutkami? Moral bi zavpiti vsaj eden od bogov, a zanje votline ni bilo. A vseeno: le zakaj so jih strašili z lutkami, ki onstran nekakšnega zidu so se premikale gor in dol in metale prečudne sence na steno, vso prebodeno s skoraj mrtvimi pogledi?

Saj prevara je bila sejmarska: če svetloba bohotila se za njihovimi hrbti, hrbti lutkarjev in njihovih pajacev, potem so sence ponesle te prečudne like, samo senčne!, z lahkoto v globino, noter, navzdol, prek glav in hrbtov, prikovanih v bolečino, in se razposajeno metale na kamnito steno: saj vedele so, celo sence, da je to vse, kar jetniki lahko vidijo.

A ko so metalci senc spregovorili, se je votlina napolnila z glasovi, še ne glasbo, a za zvezane in trpinčene, skorajda himne, opevajoče nepoznano. Tedaj so skušali prvokrat spregovoriti, dotlej le krik, stok in jok bili so njihov jezik, da razumel bi ga tudi tujec, saj trpljenje ne potrebuje prevoda.

6.

Za popolno prevaro, ki naj bi potrdila filozofovo tezo, je bilo potrebno izrezljati tudi druge podobe živih bitij; iz kamna, lesa, jih zgnesti iz gline in vseh drugih snovi, saj ustvariti je bilo treba raznovrstnost sveta, ki nekje na njem bila je tudi votlina.

Prepričani, da so oni spodaj podobni njim zgoraj, četudi zgornji ne poznajo tovrstnega trpljenja, so poskušali s senčnimi podobami vzbuditi v votlincih, da sence niso sence, ampak bivajoče stvari, ki bi se z njimi lahko celo pogovarjali, jih vprašali o letnem času, o uri dneva, o številu stoletij, ki so jih preživeli tu spodaj. Predvsem pa: Zakaj?

Ognja niso poznali, zato tudi ne plesa plamenov, zubljev in drobnih oči žerjavice, v kateri bi dozorel obrok odrešenja. Življenje, ki jih je povežalo z grobo vrvjo, ki jo običajno mornarji, tudi Odisejevi, mečejo na kopno, ko pristajajo, ni bilo živo, le prisposoba, senca na steni, na vročem pesku, na poti navzgor v dokončno pogubo.

7.

Filozof je razmišljal takole: če bi nesrečnike,
četudi so samo prispodoba, nekoč nekdo
osvobodil, jim snel vrvi, ki že zdavnaj zažrle
so se globoko v kožo, in jih povabil,
naj pogledajo luč, svetlobo, ogenj, požar,
sonce samo, vse tisto, kar dotlej niso izkušali,
povzročil bi jim še večjo muko in trpljenje.

Oslepele od tistega, čemur so stoletja kazali hrbet,
bi ne zmogli niti ene same solze več,
kot matere že dolgo niso mogle dojiti svojih otrok:
vse stvari, predmeti in pojavi bi bili potopljeni v sijaj,
kot da božanski kovač bi jih pomakal v ognjeno ustje.

A najhujša bolečina, ki zlomila bi marsikateri vrat,
že tako šibak, saj končno je osvobojen, zlomil bi se
v spoznanju, da iz sveta utvar zdaj gledati mora resničnost.

8.

Kaj pa če bi, odrešeni nesrečniki,
komajda še človeška bitja, ponižana,
od teme izžeta in utvar bolna,
vseeno pomislila, četudi z največjo težavo,
da to, kar sedaj zrejo, ni resničnost,
saj kako naj se odpovedo vsemu,
kar rodove jemali so kot podobo resničnosti.

Naj mar zdaj, ko nekdo – le kdo? – odrešil jih je
muk in jim naložil še hujše muke,
zavržejo življenje svojega prekletega rodu,
vse, kar iz roda v rod je bilo izročilo votline,
navkljub vsemu njihove edine matere!
naj mar zdaj, ko vrvi potegnili so jim
globoko iz mesa in so se jim rane začele celiti,
hvalijo mogočno voljo, ki k njim se je sklonila
tisoč let prepozno!

Marsikdo je pomislil, le s težavo, saj v temi,
skoraj večnost dolgi, misli obstale so, okamnele,
da slišal si le rožljanje kamenja,
kadar poskušali so se umaknili rezilu bolečine,
da pobegnil bi nazaj, v kraj mraka in izsušenih solz.

K sreči noč kmalu legla je na njihovo novo
domovino in odpočili so se, oddahnili
od svedrov žarečih, bodal sončevih,
ki oči spreminjali so v slepo lepoto,
dragulje ničvredne.

9.

Po nešteti svitih, rane in bolečine
dvignile so se navzgor, v nebo,
da so nedolžne ovčke prekrile neusmiljeno
jasnino, rojeni na površju zemlje,
četudi še vedno v bližini votline,
ki omenjalo jo je njihovo ustno izročilo,
začeli so se ozirati za povzročiteljem
vseh muk in trpljenj, ki preživeti jih je moralo
brezumno ljudstvo votline.

A filozof je še vedno sledil svoji logiki:
zdaj zagotovo so srečnejši kot njihovi starši
in dedje, ki nekdanje bivališče jih je slepilo
z utvarami in sencami, zato lahko sedaj
sebe blagrujejo, prednike pa pomilujejo.

In še: mar ni bila izkušnja, četudi huda,
vendar dragocena, ker v trpljenju se jim je pokazala
razlika med videzom in resničnostjo.
Zato ni nič nenavadnega, da najmlajši med njimi
od časa do časa celo hrepenijo po votlini.
In so nemara celo nevoščljivi svojim herojskim
prednikom, ki bili so deležni neponovljivih muk,
vrvi in kolov, h katerim so bili privezani.